

Lo Spirito di Assisi

M. Borghesi, C. Bucciarelli, V. Coli, L. Di Fonzo, G. Iammarrone, E. Marazzi, G. Odoardi, E. Scognamiglio, O. Todisco, *Miscellanea Francescana*, Roma 2003, pp. VI + 326.

Choć wolumin ten nie pachnie już farbą drukarską, trudno byłoby jednak nie zatrzymać się przy nim, jeśli mowa o „duchu Asyżu”. Jest to z pewnością jedna z ważniejszych publikacji dotyczących fenomenu określanego w rodzimym języku mianem *Lo spirito di Assisi*. Dzieło nie jest zestawieniem pobieżnych, luźnych refleksji związanych ze spotkaniem przedstawicieli wielkich religii świata w mieście św. Franciszka. Jest natomiast zbiorem solidnych, usystematyzowanych przemyśleń, stanowiących razem wielowymiarową, interdyscyplinarną przestrzeń, w której duch Asyżu jawi się w całym swym bogactwie, ze swoim oryginalnym, szerokim kontekście kulturowym i historycznym, osadzonym na fundamencie wielowiekowych doświadczeń, mających swój początek w pierwszej minoryckiej wspólnotce braterskiej zgromadzonej wokół charyzmatycznego założyciela. Dziewięciu autorów, do których należy siedmiu franciszkanów, przedstawia różne aspekty ducha Asyżu i związanych z nim zagadnień. Jest ujęcie historyczne, teologiczne, filozoficzne, kulturowe, antropologiczne, społeczne, filologiczne.

Obraz, jaki wylania się z lektury tekstów, nie ma nic wspólnego z eklektyzmem czy synkretyzmem religijnym, o jaki posądżają asyjskie spotkania ich przeciwnicy; z wypowiedzi autorów bowiem wybrzmiewa jednoznacznie chrześcijańska wizja rzeczywistości oraz zakorzenienie w tradycji Kościoła katolickiego. W tym kontekście warto zwrócić uwagę na jasno sprecyzowane intencje, dziś błogosławionego, papieża Jana Pawła II oraz katolickie ujęcia dialogu między religiami, które przywołuje w swoim artykule o. Giovanni Iammarrone, jeden z najwybitniejszych chrystologów włoskich. Podkreśla on również, iż dialog w „duchu Franciszka” i w „duchu Asyżu” nie może abstrahować od świadectwa wiary w Boga Jezusa Chrystusa. Na zakorzenienie i historyczną ciągłość tego, co dziś świat nazywa „duchem Asyżu”, wskazuje o. Giovanni Odoardi, który w zwięzłych słowach przywołuje doświadczenie Franciszka i jego braci w świecie islamu, by przejść do spotkań inspirowanych przez Jana Pawła II, w których można dostrzec echo wymownych wydarzeń sprzed wieków.

Historyk zakonu i znawca hagiografii franciszkańskiej, o. Lorenzo di Fonzo, tym razem podejmuje refleksję nad „braterstwem kosmicznym” Franciszka, który żyje w harmonii ze wszystkimi stworzeniami i wyśpiewuje z ich powodu uwielbienie

„dobremu Panu”. Podejmuje się przy tym prezentacji dwóch niezwykle utworów: powszechnie znanej *Pieśni słonecznej*, czy inaczej *Pochwały stworzeń*, oraz mniej znanego tekstu, będącego żywą, dynamiczną, pełną ekspresji opowieścią o Piewcy Stworzenia, zatytułowaną *Śpiew ze Słowikiem*. Obydwa utwory są ilustracją „ducha Franciszka”, który w jedności z kosmosem przyjmuje i oddaje Bogu tak radość, jak i ból towarzyszące każdemu ziemskiemu życiu.

Na szczególną uwagę zasługują rozważania filozoficzne, w których o. Orlando Todisco, analizując aktualną sytuację człowieka i świata, stara się odkryć istotę „ducha Asyżu”, a w niej franciszkańską odpowiedź na powszechną wielokształtną żądę panowania, *voluptas dominandi*, która jawi się jako siła napędowa mechanizmów społecznych i ekonomicznych. Odpowiedź tę filozof widzi w paradygmacie bycia darem, związanym istotowo z pojęciem darmości i zdumienia, którego naturalnymi konsekwencją jest postawa otwartości i wdzięczności. Również Claudio Bucciarelli, charakteryzując współczesną sytuację człowieka, szczególnie młodego pokolenia, zwraca uwagę na kryzys tożsamości, brak świadomości historycznej, analfabetyzm emocjonalny, dominacja technicyzmu i ekonomii nad etyką, konsumizm, subiektywizm. W tym kontekście autor dostrzega możliwość i konieczność realizacji budowania innego świata i nowej kultury, na drodze globalnego myślenia i lokalnego działania oraz podejmowania ryzyka dojrzałych i odpowiedzialnych relacji. Podkreśla przy tym, że wymownym przykładem pozostaje wciąż Franciszek, nie tyle człowiek nie przeszłości, co przyszłości.

Natomiast O. Edoardo Scognamiglio, odwołując się do postaw i zachowań świętego Franciszka, podaje go za przykład czy model człowieka w dialogu, ukazując jednocześnie specyficzne jego elementy. Podkreśla, że duchowa podstawa dialogu w rozumieniu chrześcijańskim tkwi w tajemnicy Wcielenia oraz w nieustannej konieczności nawrócenia. Zwraca też uwagę na warunki możliwego i owocnego dialogu, wśród których szczególną rolę odgrywa pokora i związane z nią milczenie, bez którego nie ma otwarcia i gotowości do słuchania. Przykład Franciszka w dialogu jawi się jako *martyria*, którą charakteryzuje profetyczna pasja i świadomość bycia pielgrzymem na tej ziemi, a z której w konsekwencji rodzi się prawdziwy pokój i radość pojednania. Natomiast o. Edoardo Marazzi podejmuje kwestię ducha Asyżu jako pretekst do antropologicznej redefinicji człowieka. Rysuje jego obraz w wymiarze relacyjności, wzajemności, dialogiczności, dyspozycyjności, odpowiedzialności i cielesności, by wyakcentować ostatecznie, że człowiek jest nie tylko w sobie i dla siebie, ale przede wszystkim dla innych.

Do osobistego doświadczenia Świętego z Asyżu odwołuje się wprost Massimo Borghesi, dla którego punktem wyjścia w czynionej refleksji jest świadectwo zawarte w jego *Testamencie*, najpierw słowa: „Pan objawił mi, abyśmy używali pozdrowienia: niech Pan obdarzy was pokojem”, a następnie opis nawrócenia i doświadczenia z trędowatymi. Autor stwierdza jasno, że zadaniem i celem franciszkańskiego braterstwa jest pokój nie tyle jako idea, ile jako rzeczywistość reprezentująca ucieleśniony realizm chrześcijański, znajdujący elokwentną widzialną ekspresję, której szczególnymi elementami są miłosierdzie i radość. Na znaczenie spotkania i relacji, doświadczenia bycia razem w drodze, zwraca uwagę o. Vincenzo Coli, wieloletni kustosz asyjskiej bazyliki, podkreślając związek „ducha

Asyżu” z odzyskiwaniem zachwytu i radości istnienia oraz woli uczestnictwa i zaangażowania.

Mocną stroną tomu nie jest jego okładka, która bardziej przypomina stronicę z domowej kroniki, niż kartę zapowiadającą solidne i interesujące dzieło. Poza treścią samych artykułów, jego atutem jest umieszczona w aneksie mała antologia wypowiedzi Jana Pawła II, wygłoszonych podczas asyjskich spotkań. Wstęp do całości stanowi słowo o. Joachima Giermka, ówczesnego ministra generalnego Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych, będących kustoszami grobu świętego Franciszka. Należy jedynie ubolewać nad tym, że póki co dzieło pozostaje niedostępne dla czytelników polskojęzycznych. Można jednak wyrazić nadzieję, że niniejsza prezentacja zainspiruje, czy też doda odwagi tym, którzy mogliby okazać skuteczną gotowość do przekładu choćby części tych ważnych dla współczesnego franciszkanizmu tekstów. Na koniec warto zaznaczyć, że trzech spośród autorów woluminu spogląda już dzisiaj na sprawy Asyżu i jego ducha z drugiej strony rzeczywistości i jak wierzymy – w bliskości Franciszka, brata i ojca – pokój, którego zwiastunami byli na ziemi, jest już spełnieniem i szczęściem.